



EESTI KEELE RIIGIEKSAM 2021

LUGEMISOSA HINDAMISJUHEND

1. Eesti keele riigieksami hindamine on anonüümne. Riigieksami lugemisosa hinnatakse üks kord. Vastuste hindamisel lähtutakse hindamisjuhendist.
2. Lugemisülesanded eeldavad sidusaid normikirjakeelseid vastuseid, mille pikkus on 50–100 sõna. Vastuses võib vajaduse korral esitada loetelu. Loetelu vormistuse kohta eeldatakse, et see oleks kõigi ülesannete vastustes läbivalt ühtlane, kuid loetelu vormistusvigu ei arvestata õigekeelsusvigadena.
3. Igas vastuses hinnatakse sisu ja õigekeelsust eraldi aspektina. Punktid märgitakse eksamitööle.
4. Olenevalt lugemisülesande keerukusest hinnatakse vastuse sisu maksimaalselt kas 8 või 13 punktiga (vt tabel 1).
5. Vastuste sisu hindamisel lähtutakse võimalike vastuste loendist ja ülesandepõhistest hindamiskriteeriumidest. Eksaminandide vastused ei pea võimalike vastustega sõna-sõnalt kokku langema.
6. Iga vastuse õigekeelsust hinnatakse maksimaalselt 2 punktiga (vt tabel 2).
7. Kui vastuse sisu hinnatakse 0 punktiga, siis õigekeelsust eraldi ei hinnata ja eksamitööle märgitakse mõlema aspekti eest 0 punkti.
8. Kui alustekst on ulatuslikult ümber kirjutatud ja seda pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande sisu tulemust ühe tasandi võrra.
9. Kui eksaminand on vastuses kirjutanud ülesandes nõutust rohkem argumente, näiteid, põhjendusi vms, siis läheb hindamisel arvesse vaid nõutud arv, alustades esimesest.
10. Vastuse vormistus hakkab sisu tulemust mõjutama siis, kui sellest on tingitud puudujäägid vastuse täpsuses ja arusaadavuses.
11. Eksaminand võib alustekstile viidata ridade ees olevate numbritega, kuid see ei ole kohustuslik.
12. Reaviited ei asenda tekstinäiteid.

Tabel 1. Lugemisülesannete hindamisskaala

Punktid	Punktid	Hindamiskriteeriumid
8	13	Vastus on täpne ja põhjalik; selgitused, põhjendused, järeldused ja/või hinnangud tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.
6	9	Vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuse mõni osis puudub või pole täpne); selgitused, põhjendused, järeldused ja/või hinnangud tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.
4	6	Vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud vähemalt pool); enamik selgitusi, põhjendusi, järeldusi ja/või hinnanguid tuleneb alustekstist; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.
2	3	Üle poole ülesandest on lahendamata; suurem osa selgitustest, põhjendustest, järeldustest ja/või hinnangutest puudub või ei tugine tekstile; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.
0	0	Vastus on vale või puudub.

Tabel 2. Õigekeelsuse hindamine

Punktid	Hindamiskriteeriumid
2	Vastuses ei ole õigekeelsusvigu.
1	Vastuses on 1–2 õigekeelsusviga.
0	Vastuses on 3 või rohkem õigekeelsusviga.

Õigekeelsusvead

- Õigekeelsusvigadeks loetakse ortograafiavead (täheortograafia, algustäheortograafia, kokku- ja lahkukirjutamine, lühendamine, kirjavahemärgistus jne) ja vormimoodustusvead (v.a õigekeelsussõnaraamatus toodud argikeelsed vormid).
- Kõik vead on täisvead.
- Ühe vastuse piires arvestatakse üheks veaks
 - ühes sõnas esinevad eri tüüpi õigekeelsusvead;
 - samas sõnas või morfoloogilises vormis korduvad vead;
 - sama lausetarindi puhul korduvalt ära jäetud või ülearune kirjavahemärk või kahepoolne vahemärk (jutumärgid, sulud);
 - kõrvallause, lauselühendi, kiilu, sh ütte ja hüüundi, järellisandi ja -täiendi ning lisanditaoliste määruste puhul korduvalt ära jäetud koma(d) või mõttekriips(ud).

Näiteks ühe vastuse piires loetakse üheks veaks

- eksimused veaohlikus sõnatüübis sama vormi moodustamisel, nt astmevahelduslike *ik*-liiteliste sõnade sama käändevormi moodustamise vead (nt osastava vormid **mõistliku*, **tuleviku*); vead *kontsert*-tüüpi võõrsõnade käänamisel ning *pesa*- ja *kõne*-tüüpi sõnade osastavavormide moodustamisel (nt **kontsertile*, **asfaltile*; *austas* **pere*, *kuulas* **kõne*);
- eksimused *likkus*-liitelistes sõnades käändevormist sõltumata (nt omastav **avalikuse*, nimetav **tegelikus*);
- si*-vorm mitmuse osastavas (nt **tublisi*, **külasi*, **vendasi*) muutüübist sõltumata;
- sama lausetüübi puhul korduvalt ära jäetud lõpumärk;
- samas tarindis või lauseümbruses koma(de) puudumine, nt põimlauses sarnases ümbruses (kuhu-/kus-/kust-kohakõrvallaused);

täiendkõrvallaused sõltumata siduvast asesõnast ja selle käändevormist (nt mis-, mille-, mida-, millega-; kes-, kellele-, kellest-vormiga algavad täiendkõrvallaused));

6) kõik poolitusvead.

4. Ühe vastuse piires loetakse erinevateks vigadeks sidesõnaga *nagu* tarindite komastamise vead eri lauseümbrustes, nt järeltäiendilises lauses, kus *nagu* on kasutusel tähenduses 'näiteks'; kõrvallause alguses; võrdlustarindis.
5. Ilmselge hooletusviga (nt *nõuab *enale, *tänapaeva, *minglil ajahetkel* vms) jäetakse hindamisel arvestamata. Kui hooletusveal ja õigekeelsusveal on raske vahet teha, loetakse see õigekeelsusveaks (nt **keskond* vms).
6. Ebakorrektseid tähekujusid ei arvestata veana, kui tegemist on käekirja süsteemse eripäraga.
7. **Eksamitööle õigekeelsusvigu ei märgita.** Hindaja märgib õigekeelsusvead eraldi lehele. Märkmete lehele tuleb kirjutada eksamitöö kood ja selle töö hindamisel arvestatud õigekeelsusvead. Iga ülesande vastuse puhul tuleb välja tuua kolm esimest õigekeelsusviga, mida hindamisel on arvestatud.

VARIANT 1

1. Selgita, miks nimetab minategelane oma vanavanemate kodu „väikekodanlikuks saarekeseks nõukogude tegelikkuses“. Kinnita vastust 3 näitega tekstist. (10 punkti)

Võimalikud vastused

Nõukogude ajal mõjusid „väikekodanlikud nähtused“ viidetena Eesti vabariigile ja õnnelikele aegadele. Nõukogude tegelikkust kirjeldab minategelane kriitiliselt (seltsimehed, kodanikud; see, et ilusaid riideid polnud saada, et asju said ainult need, kel oli sidemeid), sellele vastandub kodu, kus säilitati eestiaegseid väärtusi.

Näiteid

- (1) Minategelane nimetab vanavanemate kodu kasvuaastate paradiisiks / meenutab, kui ilus ja tore vanavanemate kodu oli (aed, lilled, mesi).
- (2) Minategelane meenutab uhkeid kleite, mida vanaema õmbles / meenutab kleite, mida kellelgi teisel polnud, kuna oli väga raske leida midagi ilusat, värvilist ja mitmekülgset, mida teistel pole.
- (3) Minategelane seab vanaema väarikust eeskujuks („Sellega, kuidas ta kõndis, kuidas ta hoidis pead, kumaras ja ometi püsti, ja kuidas ta naeratas, omaette, kuidagi sissepoole, sest ennekõike oli vanaema mõistatus. Ja kuidas ta ise kleite kandis“ / „Kuidas ta elu kandis. Nii et kokkuvõttes õpetas mamma lisaks kleidikandmisele ka seda, kuidas tiivad kannavad“).
- (4) Minategelane meenutab vanavanemaid kui eeskujulikke/töökaid inimesi („... kasvatas mind oma toimekate kätega, korralikkusega, eeskujuga vististi“).
- (5) Minategelane kirjutab, et mamma nimetas naisi, kellele ta kleite õmbles, prouadeks, sest „... mamma juures olid nad kõik ikka veel või jälle prouad, mitte seltsimehed ega kodanikud“.
- (6) Õmblusmasin Singer, mis pärines II maailmasõja eelsest ajast ja mis on mõnes mõttes väikekodanlikkuse sümbol, on minategelasele nii armas, et ta ostab antiigiärist ärapõlenud masina koopia.

Hindamiskriteeriumid

8 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 4 õiget osist: selgitus ja 3 näidet); järeldused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 3 õiget osist: selgitus ja 2 näidet); järeldused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

4 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud pool: vastuses on 2 õiget osist, nt selgitus ja 1 näide / 2 näidet vm); enamik järeldustest tuleneb alustekstist; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

2 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1 õige osis); suurem osa vastusest ei tugine alustekstile; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekst on ulatuslikult ümber kirjutatud ja seda pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

2. Kuidas suhtub vanaema lapselapsesse ja kuidas suhtub lapselaps vanaemasse? Illustreeri kummagi suhtumist 2 näitega tekstist (kokku 4 näidet). (15 punkti)

Võimalikud vastused

- (1) Vanaema armastas lapselast / tundis väga hästi oma lapselast / kasvatas lapselast eeskujuga / ei riielnud lapselapsega.

Näiteid

Vanaema õmbles lapselapsele uhkeid kleite („Mitte ühegi tüdruku kleidid ei olnud nii värvilised, fantaasiarikkad, mitmekülgsed“).

Vanaema teadis täpselt, mida lapselapsel vaja on, ta teadis, et peab olema taskuid.

Vanaema tegi lapselapsele isegi selliseid kleite, mis „nägid välja nagu satsimeri, aga olid tegelikult laiad pihikuga püksid, et ma saaksin ... puude otsas ronida, ja joosta, joosta“.

„Vanaema ei pidanud eriti jutlusi, vaid kasvatas mind oma toimekate kätega, korralikkusega, eeskujuga vististi.“

- (2) Lapselaps armastab ja austab vanaema / lapselapsel olid vanaemaga väga lähedased suhted / lapselaps peab kalliks mälestust vanaemast / lapselaps peab vanaema oma eeskujuks / tagantjärele hindab lapselaps

vanaema õpetust ja oskusi väga kõrgelt.

Näiteid

Lapselaps ostab antiigiärist vanaema õmblusmasina koopia.

Lapselaps hoiab alles metallikänkrat, mis vanaema õmblusmasinast pärast tulekahju alles jäi.

Pärast vanaema insulti istus lapselaps vanaema haigevoodi ääres ja palus: „Ära mine, mamma, ära veel mine.“

Lapselaps hoiab alles vanaema pulmakleiti – see sobib alati nagu valatult.

Lapselapse arvates õpetas vanaema lisaks kleidikandmisele ka seda, „kuidas tiivad kannavad“.

„... mul on vaja kleiti, mis kasvaks koos minuga, mamma, ainult sina oleksid teadnud, kuidas sellist õmmelda, kuidas peita väike olevus viltidesse ...“

Hindamiskriteeriumid

13 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 6 õiget osist: 2 selgitust ja 4 asjakohast näidet); järeldused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

9 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 4–5 õiget osist: 2 selgitust ja 2–3 asjakohast näidet); järeldused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud pool: vastuses on 3 õiget osist, nt 1 selgitus ja 2 asjakohast näidet / selgitused puuduvad, kuid on toodud 3–4 asjakohast näidet vm); enamik järeldusi tuleneb alustekstist; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

3 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1–2 õiget osist: selgitus ja 1 näide vm); suurem osa järeldustest ei tugine alustekstile; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekst on ulatuslikult ümber kirjutatud ja seda pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

3. Sõnasta novelli põhiidee ja analüüsi selle seost pealkirjaga. Analüüsis esita 2 põhjendust, miks on novelli pealkiri „Valge kleit“, ja kinnita kumbagi põhjendust näitega tekstist. (15 punkti)

Võimalikud vastused

(1) Novelli põhiidee:

- 1) elus tuleb ette traagilisi sündmusi, kurbi hetki, kuid helge ja hea jääb domineerima;
- 2) põlvkondadevahelised sidemed on inimese elus väärtuslikud.

Piisab, kui on esitatud üks eelnevalt pakutud vastustest. Õigeaks tuleb lugeda ka muu asjakohane tõlgendus.

(2) Novelli pealkiri on „Valge kleit“, sest

- 1) minategelasele seostuvad helged mälestused valge värviga: „Kõik värvid on kokku üks: valge. Valge on mälu ja mäletamise värv, valge valgus katab kinni kõik mälestused“;
- 2) vanaema valge pulmakleit, mille vanaisa andis minategelasele tema pulmahommikul, on minategelase jaoks kõige olulisem kleit;
- 3) valge kleit meenutab minategelasele vanaisa ja vanaema, kes muu hulgas õpetas ka seda, „kuidas tiivad kannavad“. Selles kleidis on vanaisa sõnul mälestus viimasest õnnelikust suvest enne sõda;
- 4) valge pulmakleit seob nelja põlvkonda: vanaema kandis seda kleiti, kui ootas oma poega, lapselapsele sobiks see pulmapäeval, sest ka tema ootab last;
- 5) valge pulmakleit on minategelasele alati sobinud nagu valatult.

Hindamiskriteeriumid

13 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 5 õiget osist: on sõnastatud põhiidee, analüüsitud seost pealkirjaga, esitades 2 põhjendust koos 2 asjakohase näitega); järeldused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

9 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 4 õiget osist: on sõnastatud põhiidee, analüüsitud seost pealkirjaga, esitades 2 põhjendust koos 1 asjakohase näitega / esitades 1 põhjenduse koos 2 asjakohase näitega vm); järeldused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud vähemalt pool: vastuses on 3 õiget osist, nt põhiidee on sõnastamata, kuid on analüüsitud seost pealkirjaga, esitades 2 põhjendust koos

1 asjakohase näitega / esitades 1 põhjenduse koos 2 asjakohase näitega vm); enamik järeldusi tuleneb alustekstist; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

3 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1–2 õiget osist: on sõnastatud 1 põhjendus / on toodud 2 asjakohast näidet vm); suurem osa järeldustest ei tugine alustekstile; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekst on ulatuslikult ümber kirjutatud ja seda pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

VARIANT 2

1. Mille poolest sarnanevad ja mille poolest erinevad kahe loo peategelased? Too näidete abil välja 2 sarnasust ja 2 erinevust. (10 punkti)

Võimalikud vastused

(1) Tegelased sarnanevad, sest

- 1) nad on oma tegevuses väga pühendunud / naudivad oma tegevust / on kindla rutiini/harjumusega (Meelis tuleb palgatöölt ja asub kohe kodus toimetama või läheb naabritele appi; kaevumees on nii kaua kaevus olnud, et keegi ei teagi enam, kes ta on või miks ta seal on);
- 2) nad erinevad ühiskonna keskmisest normist (Meelis on erakordselt toimekas; kaevumees erakordselt mittetoimekas);
- 3) mõlemaga on toimunud midagi salapärast/müstilist/ebatavalist (haigutus neelas Meelise alla; kaevumehel on käes õitsev vahtraoks, kuigi keegi ei tea, kui kaua ta on kaevus olnud);
- 4) mõlemad tegelased on üksi/üksildased (Meelisel ei ole peret kodus ja temas tärkab ohutunne; mees võib olla juba aastaid kükitanud üksikus mahajäetud kaevus);
- 5) mõlemale on tähtis õnnetunne (Meelis on õnnelik, kui tal on piisavalt tööd ja ta saab teisi abistada; kaevumehe näost peegeldub vaikse rahuliku õnne tunne);
- 6) mõlemad elavad Eestis (Meelis elab Koeru kandis, kaevumees Kärstna ja Tõrva vahel);
- 7) mõlemad on mehed („virk ja abivalmis poiss“, „Selline peab üks õige mees olema!“; „kivide kuhilal kükitab mees“).

(2) Tegelased erinevad, sest

- 1) üks on dünaamiline, teine staatiline (Meelis teeb pidevalt midagi; kaevumees kükitab ja vaatab kaevuseina);
- 2) üks suhestub ülejäänud maailmaga, teine ei suhestu (Meelis suhtleb, osaleb huvitegevuses, abistab naabreid; kaevumees vaatab kaevu, ei suhtle kellegagi);
- 3) üks vajab rahuloluks ümbritsevat maailma / teisi inimesi, teise rahulolu peitub üksinda olemises (Meelis otsib tegevust, kui kedagi pole, sattub segadusse või lausa paanikasse; kaevumees on üksi mahajäetud kaevus);
- 4) loo jooksul Meelis muutub, kaevumees mitte (haigutus neelab Meelise alla ja temast jäävad järele kaks kollast kinga; kaevumees kükitab ja ainult vaatab);
- 5) nad elavad Eesti eri kohtades (Meelis elab Koeru kandis, kaevumees Kärstna ja Tõrva vahel).

Hindamiskriteeriumid

8 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 4 õiget osist: asjakohaste näidete abil on välja toodud 2 sarnasust ja 2 erinevust); järeldused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 3 õiget osist: asjakohaste näidete abil on välja toodud 1 sarnasus ja 2 erinevust / asjakohaste näidete abil on välja toodud 2 sarnasust ja 1 erinevus vm); järeldused tulenevad alustekstidest, vastus on loogiline ja arusaadav.

4 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud pool: vastuses on 2 õiget osist, nt asjakohaste näidete abil on välja toodud 2 sarnasust või 2 erinevust / asjakohaste näidete abil on välja toodud 1 sarnasus ja 1 erinevus vm); enamik järeldustest tuleneb alustekstidest; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

2 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1 õige osis: on välja toodud 1 sarnasus või 1 erinevus / on esitatud 1–2 näidet, kuid ei ole sõnastatud sarnasusi ega erinevusi); suurem osa vastusest ei tugine alustekstidele; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekste on ulatuslikult ümber kirjutatud ja neid pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

2. Sõnasta 2 ühist joont, mis iseloomustavad mõlemat Mehis Heinsaare teksti. Esita kummagi joone kohta mõlemast tekstist näide (kokku 4 näidet). (15 punkti)

Võimalikud vastused

Heinsaare tekste iseloomustavad järgmised jooned.

(1) Fantastilised/kummalised juhtumid / fantastiliste nähtuste tõepärane kujutamine / maagiline realism / groteskne kujutamiseviis, nt

„Kaevu põhjas sammaldunud kivide kuhilal kükitab mees.“

„Ja enne kui Meelis Kirsimets appigi jõudis hüüda, oli tohutuks haigutuseks paisunud suu pool mehe pead ühes nina, silmade ning põskedega juba alla neelanud.“

„Pikema kobamise peale sattus Meelise vasemasse kätte kastekann ja paremasse puuhalg ning parem käsi asus puuhalguga osavasti vastu kastekannu taguma, produtseerides tõist müra.“

Vm sobiv näide.

(2) Tegevus toimub konkreetsetes/reaalsetes paikades, nt

Kärstna ja Tõrva vahele jääva maantee kõrval; Koerus.

(3) Loo keskmes on õnn / enesega rahulolu, nt

„... ta viibib kesk vaikset, rahulikku õnne.“

„See tundmatu tunne vajus talle nüüd kusagilt seesemusest peale nagu mäslev meri, ujutas üle ta mõistuse ja meeled, halvas teotahte ja elurõõmu ...“

(4) Loo lõpp jätab õhku küsimuse, nt

„Kuidas mees sinna kaevu sattus? Ja mida ta mõtleb? Ja kas ta on olnud seal juba aastaid? Ma ei tea seda. Aga nii see on.“

„Pärast seda oli tal plaanis pikemale puhkusereisile minna“ (ei eelne ega järgne selgitust).

(5) Tegelas on ühiskonna enamikust erinevad inimesed, nt

kaevumehe loos mees, kes ei tee mitte midagi peale kaevuseina vaatamise („Oksaharude vahelt vaatab mees kaevuseina või midagi muud. Ta pea ümber sumisevad kevadised kärbsed“);

Meelis teeb kogu aeg tööd („Ja tõepoolest, ikka ajas Meelisel üks töö teist taga“).

(6) Üksikasjalikud kirjeldused, nt

kaevumehe välimus; kuidas haigutus Meelise alla neelab.

(7) Peale jutustavate lausete küsi- ja hüüdlause kasutamine, nt

„Kuidas mees sinna kaevu sattus?“

„Kuid asjatu oli ustavate käte püüdlus igavushoogu peletada!“

(8) Kujundlik keelekasutus, nt

sammaldunud kivide kuhilal; kollane aurikumustriga flanellsärk vm;

nagu mäslev meri; tulvas tormise hiidlainena; tööle ustavate kätega; lastes aplal haigutusel nüüd alla neelata Meelis Kirsimetsa rindkere ühes särgi, kopsude, südame ning tööle ustavate kätega vm.

(9) Palju tõlgendusvõimalusi / sümboolne tähendus, nt

lugejale ei anta teada, kuidas või miks mees kaevu sattus või miks ta seal oli;

Meelisest jäi järele kaks kollast kinga, mille ostis endale graafik, kes hakkas kohe tegutsema.

Vm sobiv näide.

(10) Mõlemad tekstid on novellid, nt

mõlemad on lühikesed, mõlemas on vähe tegelasi, üks sündmus. Vm novelli tunnus.

Hindamiskriteeriumid

13 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 6 õiget osist: on sõnastatud 2 mõlemat teksti iseloomustavat joont ning kummagi joone kohta on toodud asjakohane näide mõlemast tekstist, kokku 4 näidet); järeldused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

9 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 4–5 õiget osist: on sõnastatud 2 mõlemat teksti iseloomustavat joont, kuid esitatud 2–3 asjakohast näidet mõlemast tekstist); järeldused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (vastuses on 3 õiget osist: ülesandest on lahendatud vähemalt pool, nt on sõnastatud 2 mõlemat teksti iseloomustavat joont ja toodud 1 asjakohane näide / on sõnastatud 1 mõlemat teksti iseloomustav joon ja toodud 2 asjakohast näidet mõlemast tekstist vm); enamik järeldusi tuleneb alustekstidest; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

3 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1–2 õiget osist: on esitatud 1 mõlemat teksti iseloomustav joon ja toodud 1 asjakohane näide / iseloomulikud jooned on sõnastamata, on esitatud 1–2 näidet vm); suurem osa järeldustest ei tugine alustekstidele; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekste on ulatuslikult ümber kirjutatud ja neid pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

3. Kelle vaatepunktist on võimalik Meelis Kirsimetsa iseloomustada (nimeta 3 vaatepunkti)? Iseloomusta Meelist neist lähtudes ja too iga vaatepunkti kohta näide tekstist. (15 punkti)

Võimalikud vastused

(1) Aleviku elanike/naabrite vaatepunkt

Meelis on lõbus, ettevõtlik, mitmekülgne, aktiivne ja abivalmis mees („asus ta kohe ehitama maja“, „hakkas agaralt kaasa lööma Koeru seltsielus: küll rahvatantsija ja pulmaisana, küll estraadiansambli trummarina ja kus kõik veel“, „viskab samal ajal veel nii vahvat nalja, et hoia ja keela!“, „Kui nägi hättasattunut, siis aitas“ vm).

(2) Jutustaja (autori) vaatepunkt

Meelis on hakkaja, virk, abivalmis („Hakkaja, virk ja abivalmis poiss oli ta olnud juba koolis“; „Ja tõepoolest, ikka ajas Meelisel üks töö teist taga ning kunagi ei kaotanud ta head tuju ega optimistlikku meelt. Kui nägi hättasattunut, siis aitas“ vm).

Meelisel on suur/liialdatud vajadus kogu aeg tööd teha („Pikema kobamise peale sattus Meelise vasemasse kätte kastekann ja paremasse puuhalg ning parem käsi asus puuhalguga osavasti vastu kastekannu taguma, produtseerides töist müra“ vm).

(3) Meelise enda vaatepunkt

Meelis usub oma tegevuse õigsusesse („Siis viskas ta juba lausa paanikasse sattudes ühe vana hea nalja ja rõkkas selle peale valjusti naerda ...“, „siis läks ja noomis teda“, „Ja peret polnud ka kodus, et kedagi juhendada“).

Meelis ei oska üksi ja tegevuseta olla („Nimelt avastas ta kord puhkuse ajal keset õue seistes, et tal pole midagi teha. Kõik tööd olid tehtud. Ja peret polnud ka kodus, et kedagi juhendada või niisama juttu ajada“ vm).

(4) Aleviku meeste/laisklejate vaatepunkt

Meelis on enda ja teiste vastu nõudlik („Kui nägi jasmiinipõõsa all pikutajat, siis läks ja noomis teda, käskides päevavargal midagi kasulikku teha“).

Meelise töökust visatakse teistele meestele nina peale („Kogu aleviku naispere tõi teda oma meestele eeskujuks“, „Selline peab üks õige mees olema!“).

(5) Aleviku naiste vaatepunkt

Meelis on töökas, abivalmis ja naljaviskaja, nagu üks tõeline mees peab olema („Mis tähendab, et ei viitsi, vaata Meelis Kirsimetsa,“ õiendasid nad ikka oma abikaasadega, „tema ei tunne sellist sõna nagu „viitsima“! Kui tõlt tuleb, hakkab krips-krops tegema kodutöid, ja kui kodutööd tehtud, siis aitab naabreid ja viskab samal ajal veel nii vahvat nalja, et hoia ja keela! Selline peab üks õige mees olema!“).

(6) Lugeja vaatepunkt

Sobiv põhjendus õpilaselt ja näide tekstist.

Hindamiskriteeriumid

13 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 6 õiget osist: Meelist on iseloomustatud 3 erinevast vaatepunktist ja iga vaatepunkti kohta on toodud sobiv näide tekstist); järeldused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

9 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 4–5 õiget osist: Meelist on iseloomustatud 2 erinevast vaatepunktist ja toodud 2 sobivat näidet tekstist / Meelist on iseloomustatud

3 erinevast vaatepunktist ja toodud 2 sobivat näidet tekstist vm); järeldused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud pool: vastuses on 3 õiget osist, nt Meelist on iseloomustatud 1 vaatepunktist ja toodud 2 sobivat näidet tekstist / Meelist on iseloomustatud 2 erinevast vaatepunktist ja toodud 1 sobiv näide tekstist vm); enamik järeldusi tuleneb alustekstist; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

3 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1–2 õiget osist: Meelist on iseloomustatud 1 vaatepunktist ja toodud 1 sobiv näide tekstist vm); suurem osa järeldustest ei tugine alustekstile; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekst on ulatuslikult ümber kirjutatud ja seda pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

VARIANT 3

1. Too mõlema teksti põhjal välja põhjused (kokku 4 põhjust), miks ühiskonna huvi võistlusspordi vastu on jäänud üha leigemaks. (10 punkti)

Võimalikud vastused

Ühiskonna huvi võistlusspordi vastu on vähenenud sellepärast, et

- 1) Y-põlvkond peab võistlussporti igavaks ja eelistab klikkida staaride videoid;
- 2) spordi riiklikul doteerimisel pole pärast külma sõda enam mõtet;
- 3) meedia huvi spordi vastu on vähenenud;
- 4) osa spordialasid pole piisavalt meelelahutuslikud;
- 5) osa spordialasid on liiga meelelahutuslikud;
- 6) kardetakse konkurentsi/pingutust/ebaõnnestumist;
- 7) üha enam spordivad inimesed enda jaoks / tegeletakse harrastusspordiga suuremaid eesmärke püstitamata.

Hindamiskriteeriumid

8 p – vastus on täpne ja põhjalik (on välja toodud 4 põhjust, miks huvi võistlusspordi vastu on jäänud üha leigemaks); järeldused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (on välja toodud 3 põhjust, miks huvi võistlusspordi vastu on jäänud üha leigemaks); järeldused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

4 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud pool: on välja toodud 2 põhjust, miks huvi võistlusspordi vastu on jäänud üha leigemaks); enamik järeldustest tuleneb alustekstidest; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

2 p – üle poole ülesandest on lahendamata (on välja toodud 1 põhjus, miks huvi võistlusspordi vastu on jäänud üha leigemaks); suurem osa vastusest ei tugine alustekstidele; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekste on ulatuslikult ümber kirjutatud ja neid pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

2. Kelle vaatepunktist ja milliseid võistlusspordi probleeme käsitleb Joosep Susi (1 vaatepunkt ja 2 probleemi)? Kelle vaatepunktist ja milliseid spordiprobleeme käsitleb Tarmo Jüristo (1 vaatepunkt ja 2 probleemi)? (15 punkti)

Võimalikud vastused

(1) Joosep Susi käsitleb järgmisi võistlusspordi probleeme publiku/vaataja/spordiajakirjaniku vaatepunktist:

- 1) vähenenud huvi võistlusspordi vastu;
- 2) spordialade meelelahutuslikkuse muutunud määr;
- 3) uuenenud arusaam spordist;
- 4) traditsiooniliste (olümpia)alade taandumine uute ees;
- 5) meedia fookuse liikumine spordilt sportlaste eraelule ja konfliktidele.

Joosep Susi käsitleb järgmisi probleeme turundaja vaatepunktist:

- 1) spordialade meelelahutuslikkuse muutunud määr;
- 2) väliste muutujate (reklaam, võistluse jälgitavuse parendamine) mõju spordile;
- 3) meedia fookuse liikumine spordilt sportlaste eraelule ja konfliktidele.

(2) Tarmo Jüristo käsitleb järgmisi võistlusspordi probleeme sportlase/spordiharrastaja vaatepunktist:

- 1) arusaam spordist kui pidevast pingutamisest/konkurentsist;
- 2) spordi roll inimese elus;
- 3) spordi ja elu käsitlemine ainult võitluse võtmes.

Hindamiskriteeriumid

13 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 6 õiget osist: on esitatud kummagi autori vaatepunkt ja kummaltki autorilt 2 probleemi); järelused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

9 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 4–5 õiget osist: on esitatud kummagi autori vaatepunkt ja kummaltki autorilt 1–2 probleemi vm); järelused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud vähemalt pool: vastuses on 3 õiget osist, nt on esitatud kummagi autori vaatepunkt, kuid esitatud 1 probleem / on esitatud 1 autori vaatepunkt ja 2 probleemi vm); enamik järelusi tuleneb alustekstidest; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

3 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1–2 õiget osist: on esitatud 1 autori vaatepunkt / on esitatud 2 probleemi, kuid vaatepunkt on esitamata vm); suurem osa järeldest ei tugine alustekstidele; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekste on ulatuslikult ümber kirjutatud ja neid pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

3. Miks inimesed spordist huvituvad? Too kummaltki autorilt välja 3 põhjust (kokku 6 põhjust). (15 punkti)

Võimalikud vastused

(1) Joosep Susi tekstist nähtub, et inimesed huvituvad spordist, sest see

- 1) pakub meelelahutust, argielule vaheldust;
- 2) tugevdab ühtekuuluvus- ja kogukonnatunnet;
- 3) võimaldab kontrollimatut, lapsikut väljaelamist;
- 4) võimaldab vastandumist;
- 5) on saanud osaks traditsioonist;
- 6) annab võimaluse aega veeta.

(2) Tarmo Jüristo arvab, et inimesed huvituvad spordist, sest see

- 1) õpetab pingutama;
- 2) võimaldab ennast proovile panna;
- 3) annab hea enesetunde ja liikumisrõõmu;
- 4) annab koostöökogemuse/-oskuse;
- 5) annab kaotamiskogemuse;
- 6) annab enesekindluse, julguse;
- 7) loob üksteist toetava sõpruskonna;
- 8) võimaldab oma oskusi/võimeid trennikaaslastele näidata;
- 9) annab võimaluse võita ja kaugele jõuda;
- 10) võimaldab vaba aega sisustada.

Hindamiskriteeriumid

13 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 6 õiget osist: kummaltki autorilt on välja toodud 3 põhjust, miks inimesed spordist huvituvad); järelused, põhjendused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

9 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 4–5 õiget osist: kummaltki autorilt on välja toodud kokku 4–5 põhjust, miks inimesed spordist huvituvad); põhjendused, järelused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud vähemalt pool: vastuses on 3 õiget osist, nt kummaltki autorilt on välja toodud kokku 3 põhjust, miks inimesed spordist huvituvad vm); enamik põhjendusi, järelusi tuleneb alustekstidest; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista vastuse sisust arusaamist.

3 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1–2 õiget osist: on toodud 1 põhjus kummaltki autorilt vm); suurem osa vastust ei tugine alustekstidele; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekste on ulatuslikult ümber kirjutatud ja neid pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

VARIANT 4

1. Võrdle joonise põhjal Eesti inimeste ja teiste Euroopa Liidu kodanike suhtumist meediasse, sh valeuudistesse. Tee üldistus ja toeta seda 3 näitega jooniselt. (10 punkti)

Võimalikud vastused

Eesti inimesed suhtuvad teiste Euroopa Liidu kodanikega võrreldes meediasse ja valeuudistesse väiksema umbusuga ning näevad valeuudistes väikesemat ohtu.

Näiteid

- (1) Eesti inimesed usaldavad kõiki meediakanaleid rohkem kui Euroopa Liidu kodanikud keskmiselt; raadiot usaldab 87%, trükiajakirjandust 85%, televisiooni 84% ja nende näitajate poolest on eestlased ELis 5.–7. kohal.
- (2) Sotsiaalmeediat usaldab 52% uuringus osalenud Eesti inimestest, ELi kodanikest keskmiselt vaid 36%.
- (3) Eesti inimesed muretsesvad ELis kõige vähem selle pärast, kuidas valeuudised mõjutavad demokraatiat (ELis 28. koht).
- (4) Keskmisest väiksem on ka nende Eesti inimeste hulk, kes tajuvad valeuudiseid probleemina oma koduriigis (Eestis 73%, ELis keskmiselt 85%).
- (5) Eesti inimesed on Euroopas viimaste seas selles osas, kui tihti nad enda sõnul valeuudistega kokku puutuvad (26. koht ja 54%).
- (6) 64% Eesti inimestest tunneb valeuudise enda sõnul ära, paigutades Eesti sellega ELis 22. kohale.

Hindamiskriteeriumid

8 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 4 õiget osist: on võrreldud Eesti ja teiste ELi kodanike suhtumist meediasse, sh tehtud üldistus ja toodud 3 asjakohast näidet jooniselt); järeldused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 3 õiget osist: on võrreldud Eesti ja teiste ELi kodanike suhtumist meediasse, sh on tehtud üldistus ja toodud 2 asjakohast näidet jooniselt); järeldused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

4 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud pool: vastuses on 2 õiget osist, nt on võrreldud Eesti ja teiste ELi kodanike suhtumist meediasse, sh on tehtud üldistus ja toodud 1 asjakohane näide jooniselt); enamik järeldustest tuleneb alustekstist; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

2 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1 õige osis: on tehtud üldistus / toodud 1 näide jooniselt vm); suurem osa vastusest ei tugine alustekstile; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

2. Selgita tekstide ja joonise põhjal, milles väljendub valeuudiste negatiivne mõju ühiskonnale. Toeta selgitust 5 näitega. (15 punkti)

Võimalikud vastused

- (1) Valeuudised kujutavad ohtu demokraatiale, nt valeuudised võivad kaasa tuua seadusemuudatused, mis hakkavad piirama sõnavabadust.
- (2) Valeuudised desinformeerivad ühiskonda ja nende kaudu levitatakse väärarusaamu, nt ekspertidena esitatakse neid, kes tegelikult eksperdid ei ole.
- (3) Valeuudised võivad mõjutada seda, kuidas me poliitikasse suhtume ja sellest räägime. / Valeuudised võivad kinnistada väljakujunenud poliitilisi veendumusi, nt valeuudised kujundavad ühepoolset suhtumist (nt Trump vs. Clinton).
- (4) Valeuudiseid kasutatakse relvana kvaliteetmeedia ründamiseks ja see mõjutab meedia usaldusväärsust.
- (5) Valeuudised tekitavad vastandust. / Valeuudistega naeruvääristatakse/halvustatakse vastaspoolt.
- (6) Valeuudistele vastuvõtlikud inimesed ei suuda / ei taha eristada tõde valest.

Hindamiskriteeriumid

13 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 6 õiget osist: nii tekstide kui ka joonise põhjal on esitatud

selgitus ja toodud 5 näidet); järelused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

9 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 4–5 õiget osist: nii tekstide kui ka joonise põhjal on esitatud selgitus ja toodud 3–4 näidet); järelused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud vähemalt pool: vastuses on 3 õiget osist, nt on esitatud selgitus ja toodud 2 näidet vm); enamik järelusi tuleneb alustekstidest; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

3 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1–2 õiget osist); suurem osa järeldest ei tugine alustekstidele; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekste on ulatuslikult ümber kirjutatud ja neid pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

3. Analüüsi tekstide põhjal 3 võimalust, kuidas vaeuudiste vastu võidelda. Selgita, mis on iga võimaluse kitsaskoht. (15 punkti)

Võimalikud vastused

Võimalused vaeuudiste vastu võitlemiseks on järgmised.

(1) Piirata vaeuudiste levikut seadusega, nagu Prantsusmaa plaanib. See aga on vastuolus sõnavabadusega, ning nagu J. Reifler välja toob, kaasneb selliste piirangutega oht demokraatialle.

(2) Tõsta elanike teadlikkust. Probleem on selles, et pole selge, kes sellega tegelema peab. Koolides meediapädevust otseselt ei õpetata. Vabaühingud tegelevad sellega, kuid nemad sõltuvad projektide kestusest ja sealt saadavast toest (nt SMARTeD on juba lõppenud projekt). Lisaks on probleem selles, et Reifleri uuringu järgi on paljud vaeuudiste tarbijad nagunii juba teadlikud, kuid neile lihtsalt meeldib vaeuudiseid lugeda.

(3) Mitte avaldada vaeuudiseid / mitte tegeleda allikapesuga, vaid kontrollida enne uudise avalikkuse ette paigutamist fakte (nt ajakirjanikud). Kitsaskoht on vajadus uudis võimalikult kiiresti lugejateni viia ja inimeste suur huvi sensatsiooniliste (ja vale)uudiste vastu.

(4) Ennetada vaeuudiste levikut, kuid isegi teemaga tipptasemel tegelenud asjatundjad (nt J. Reifler) ei tea, kuidas seda teha.

Hindamiskriteeriumid

13 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 6 õiget osist: on esitatud 3 võimalust ning selgitatud, mis on igaühe kitsaskoht); järelused/selgitused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

9 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 4–5 õiget osist: on esitatud 3 võimalust, kuid selgitatud 1–2 võimaluse kitsaskohti); järelused/selgitused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud vähemalt pool: vastuses on 3 õiget osist, nt on esitatud 2 võimalust ja 1 kitsaskoht / on esitatud 3 võimalust vm); enamik järelusi/selgitusi tuleneb alustekstidest; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

3 p – üle poole ülesandest on lahendamata (on esitatud 1–2 õiget osist); suurem osa järeldest/selgitustest ei tugine alustekstidele; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekste on ulatuslikult ümber kirjutatud ja neid pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.